

Còlera en cultiu

RAFA GIL

Les clavegueres del barri de Benicalap aboquen aigües negres en les sèquies que reguen l'horta. Els tècnics de salut de l'Ajuntament de València han analitzat les verdures per veure si estaven contaminades pel *Vibrio cholerae*.

És temps de sanejament en el barri valencià de Benicalap. Un mes abans de les passades eleccions, l'ajuntament popular del cap i casal va iniciar les obres de clavegueram d'aquest barri que, fins ara, només disposava de grans col·lectors que, sovint, s'omplien i vessaven les aigües negres sobre l'horta que envolta aquest barri.

La situació dels camps urbans no hauria transcendit si no s'hi hagueren descobert dos casos aïllats de còlera, que han obligat a extreure les mesures de control sobre les verdures de la zona, que es reguen amb les aigües negres. Les dues persones infectades pel virus *Vibrio cholerae* són dues residents a Costa d'Ivori, mare i filla, que van començar a sentir símptomes a l'endemà d'arribar de la república africana, d'on ja venien infectades. Segons han declarat familiars de les afectades, aquestes no tenen el còlera sinó "el cansament normal del llarg viatge i de la calor". La Conselleria de Sanitat, però, ha confirmat que l'anàlisi de les restes fecals va detectar *Vibrio cholerae* 01 serotipus Ogawa. L'estat de les dues portadores del virus va millorar de seguida i el passat divendres ja se'ls havia donat l'alta mèdica, encara que continuaven sotmeses a anàlisis periòdiques perquè, des-

Dos casos aïllats i lleus de còlera descobreixen la precària situació sanitària de zones d'horta que envolten València, on fa un segle es va experimentar amb la vacuna anticolèrica del metge català Jaume Ferran.

prés de la malaltia, els infectats continuen sent portadors del virus durant un mes aproximadament.

L'Ajuntament també va engegar de seguida una campanya de comunicació en els diaris valencians perquè les hortalisses i fruites crues es renten de la manera convenient per prevenir "diarrees estivals", sense parlar en cap moment dels possibles casos de còlera. L'informe del departament de sanitat de l'Ajuntament de València explica també que "donat que el clavegueram de la zona aboca en una sèquia que rega hortes del terme municipal, s'ha enviat un veterinari (...) per controlar els cultius de la zona."

Benicalap està situat a l'oest de la ciutat, molt a prop de Burjassot, ciutat de la qual només està separada per uns centenars de metres d'horta. La zona de cultius més afectada pels abocaments d'aigües fecals és la compresa entre la part més septentrional del barri i un apèndix que s'hi afegí a finals dels anys seixanta amb el nom de Ciutat de l'Artista Faller i que s'introdueix dins l'horta com un istme només unit a la ciutat pel carrer Luis Braille. La badia vegetal compresa entre les dues zones urbanes i on aboquen les aigües negres barrejades amb les de la sèquia pre-

senta principalment cultius de xufa, cebes tendres, bledes i tomàquets. Segons la cap del servei de Sanitat de l'Ajuntament de València, Pilar Candelas, les obres del clavegueram que es realitzen al barri impedeixen la utilització dels col·lectors i encara s'abocuen més aigües residuals en la zona. Són precisament aquestes verdures fresques les que comporten un risc més alt de contaminació, ja que es mengen crues. Però la ingestió d'aquestes verdures sense un rentat previ pot provocar, especialment a l'estiu, moltes altres malalties. Segons el doctor Rafael Borràs, professor titular de Microbiologia de la Universitat de València, la salmonel·la i les malalties tifoides s'encomanen molt fàcilment d'aquesta manera. El còlera, per la seua banda, es transmet sempre via fecal-oral, és a dir, amb el consum d'aliments infectats per aigües contaminades pel virus del còlera. Els símptomes, segons explica el doctor Borràs, són bàsicament fortes diarrees que poden anar acompanyades de vòmits i que provoquen al malalt una forta deshidratació.

La vacuna del doctor Ferran. A banda de casos aïllats, i sempre importats d'altres països, com els que ara s'han donat, el còlera no ha aparegut als Països Catalans des de l'any 1971, quan va causar gran alarma social, ja que la xarxa de clavegueram i de distribució d'aigua potable feia inversemblant el revifament d'una malaltia que en el segle passat va provocar nombroses morts. Coincint sempre amb les èpoques estivals, el còlera va afectar els Països Catalans en cinc onades durant el segle XIX. La primera atacà València entre juliol i desembre de 1834 i, només a la ciutat, va produir 6.000 morts. La segona epidèmia va entrar pel port de Barcelona l'estiu de 1854 i de seguida es va estendre pel Principat i el País Valencià. Aquesta passa va provocar la pèrdua de l'1% de la població de les comarques alacantines i el 2% de les de València i Castelló. El còlera reapareix a la capital del Túria a finals de juny del 1860 i desapareix al novembre i, novament, el 1865 afecta el País Valencià d'agost a novembre, i les Illes Balears, on moriren 2.500 persones.

La darrera epidèmia del segle arribà València el 1885 i va donar l'oportunitat al doctor Jaume Ferran i Clua, nascut a Corbera (Terra Alta), de provar l'efectivitat de la seua vacuna anticolèrica, el descobriment de la qual havia notificat a l'Acadèmia de la Ciència de París al març d'aquell mateix any. Aquesta epidèmia s'introduí inicialment als Països Catalans per Novelda (les Valls del Vinalopó) l'agost de 1884, on va poder ser dominada, però va revifar amb força a Beniopa (la Safor). Aconsellat pel doctor Amali Gimeno,

A l'horta de Benicalap es conreen xufa, tomàquets, bledes i cebes tendres. A l'estiu, el consum de verdures crues i sense rentar pot provocar salmonel·la o febres tifoides, entre altres malalties.

l'Institut Mèdic Valencià va demanar a Jaume Ferran que iniciara una campanya de vacunació. La reticència inicial d'alguns sectors mèdics cap a la vacuna del doctor Ferran va fer que la vacunació no començara fins que el virus ja s'havia estès a la capital. Els treballs de Ferran començaren malgrat l'oposició insistent de molts científics que finalment aconseguiren convèncer el govern de l'Estat que la vacuna no era aconsellable i es va prohibir. L'elit mèdica i la mateixa societat es va dividir en ferranistes i antiferranistes, els primers amb el suport de l'oposició política —liberals i republicans— i els segons amb el suport del govern. Entre els antiferranistes que després van haver de donar la raó al metge català se destacaren Eduardo García Solá, Santiago Ramon y Cajal i el metge valencià Joan Baptista Peset i Vidal, que li donà la raó públicament després d'entrevistar-se amb ell. Set dies després de reconèixer el valor de la vacuna, el còlera va matar Peset. Quan el còlera va afectar més profundament la ciutat de València, la premsa i bona part de la ciutadania valenciana van reivindicar els mètodes de Ferran, que, ajudat per Gimeno i també altres metges valencians, van organitzar vacunacions en massa malgrat la prohibició que havia decretat el govern. L'epidèmia es va extingir el mes de setembre, després de matar 4.919 dels 7.084 afectats. L'equip de Ferran va realitzar més de 30.000 inoculacions. No-

RAFA GIL

més 54 dels vacunats van morir.

El reconeixement definitiu de les investigacions i els treballs que havia estat portant a terme el metge Ferran i Clua arribà el 1907, any en què l'Acadèmia de les Ciències de París li va concedir el premi Bréant. El director de l'Institut Pasteur, Pierre Roux, va aplegar a afirmar en l'informe redactat amb el motiu d'aquest guardó, que "pertany a Ferran la iniciativa de la immunització preventiva dels homes contra el còlera, mitjançant la injecció subcutània de cultius apropiats". Àlex Milian